

Експериментальна перевірка ефективності організаційно-методичних умов формування інформаційної культури бакалаврів із туризму

Приватний вищий навчальний заклад «Академія рекреаційних технологій і права» (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Необхідність модернізації системи вищої освіти в Україні зумовлена процесами глобалізації та інтернаціоналізації світового господарства, інтеграції європейської спільноти, соціально-економічними й науково-інформаційними зрушеннями в суспільстві. Інтенсифікація життєдіяльності та динаміка змін на ринку праці спонукають до розробки, створення й упровадження в практику вищої школи перспективних моделей підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних забезпечувати поступальний розвиток суспільства. Туристична сфера є інформаційно насиченою, оскільки характеризується різноманітністю ділових зв'язків із партнерами, динамічністю бізнес-процесів, індивідуалізацією туристичних послуг, технологічним удосконаленням і високою конкуренцією. Тому важливості набуває питання практичної перевірки формування інформаційної культури бакалаврів із туризму на основі реалізації сукупності організаційно-методичних умов.

Мета статті – здійснити аналіз результатів експериментального впровадження організаційно-методичних умов формування інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблеми формування інформаційної культури розглядало багато вчених, зокрема А. П. Єршов, В. М. Монахов, В. С. Корольок, І. М. Антипов, Г. А. Звенигородський, Л. С. Винарик, А. П. Суханов, Є. П. Семенюк, Л. В. Скворцов і А. І. Щедрін; питаннями вдосконалення туристичної освіти займалися В. Абрамов, Ю. Земліна, Л. Польова, Л. Сакун, М. Скрипник, В. Федорченко, Н. Фоменко, Г. Цехмістрова, ними визначено стратегічні напрями підготовки працівників сфери туризму. Однак проблему формування інформаційної культури бакалаврів із туризму в працях науковців висвітлено недостатньо.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Першочерговим завданням на шляху до організації безперервного процесу, спрямованого на формування інформаційної культури бакалаврів із туризму, розробки та використання нових електронних засобів навчання, є створення *необхідних організаційно-методичних умов*, що сприятимуть удосконаленню професійної майстерності студента в цілому, залученню його до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійну діяльність у сфері туризму.

Нами визначено такі організаційно-методичні умови формування інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки:

- цілісність, неперервність і системність розвитку інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки;
- позитивна мотивація студентів до вивчення та використання в навчальному процесі сучасних інформаційних технологій, необхідних у туристичній діяльності;
- організація у ВНЗ інформаційного простору навчально-виховного процесу.

У процесі експериментальної роботи використано такі методи формування інформаційної культури бакалаврів із туризму: теоретичні методи (мультимедійні лекції-презентації, лекції-візуалізації, Moodle); практичні методи (он-лайн-бесіди, ділові ігри); наукові методи (спільнота «Туристи ЛІРоЛЮ», вебінари з провідними туристичними фахівцями).

Основним методом дослідно-експериментальної роботи став педагогічний експеримент. О. Е. Жосан трактує педагогічний експеримент як своєрідний навчальний процес, організований так, щоб можна було спостерігати педагогічні явища в контрольованих умовах [1, 26].

Для проведення констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту визначено репрезентативну вибірку кількості студентів Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна» (експериментальна група) і Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (контрольна група).

Важливим було дотримання кількісної і якісної репрезентативності під час відбору експериментальної й контрольної груп. Експериментальну (72 особи) і контрольну (74 особи) групи склали студенти 3–4 курсів напряму підготовки 6.140103 «Туризм». Неваріюваними в експерименті була майже однакова кількість студентів експериментальної та контрольної груп (відповідно, 72 і 74 особи). До величин, що варіювалися, віднесено зміст, форми, методи, засоби й організаційно-педагогічні умови формування інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки.

Студенти контрольної групи навчалися за стандартною методикою викладання дисциплін, процес навчання студентів експериментальної групи супроводжувався впровадженням організаційно-

методичних умов формування інформаційної культури бакалаврів із туризму, а також комплексу електронних навчально-методичних матеріалів, розроблених нами, до якого увійшли навчальні програми з дисциплін «Організація туристичних подорожей», «Організація сфери екскурсійних послуг», «Інформаційні технології в туризмі», спецкурс «Основи інформаційної культури бакалаврів з туризму».

Для оцінювання результату впровадження організаційно-методичних умов у процес формування інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки розроблено й модифіковано діагностичний інструментарій, який визначав динаміку розвитку структурних компонентів інформаційної культури бакалаврів із туризму: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного та рефлексивно-аналітичного. Визначено такі критерії й показники сформованості інформаційної культури бакалаврів із туризму, як мотиваційно-ціннісний (наявність позитивної мотивації та ціннісних орієнтацій у студентів до навчання з використанням інформаційних технологій, що лежать в основі формування інформаційної культури бакалаврів із туризму), гносеологічний (повнота й ґрунтовність оволодіння професійними знаннями про можливість використання інформаційних технологій у майбутній діяльності), операційний (сформованість умінь і навичок студента щодо використання електронних засобів та інформаційних технологій у процесі формування інформаційної культури) й особистісний (здатність студентів до осмислення, саморозвитку, усвідомленого та творчого ставлення до можливостей використання інформаційних технологій у професійній діяльності).

Підсумковий аналіз експериментальних даних виявив суттєві позитивні зміни рівнів сформованості інформаційної культури студентів, які входили до експериментальної групи, порівняно з показниками сформованості інформаційної культури студентів, котрі входили до контрольної групи. Показники рівнів сформованості інформаційної культури студентів на початку та наприкінці педагогічного експерименту в студентів контрольної й експериментальної груп наведено в таблиці 1.

Аналіз отриманих результатів свідчить про те, в експериментальній групі *репродуктивний рівень* сформованості позитивної мотивації та ціннісних орієнтацій у студентів до навчання з використанням інформаційних технологій, що лежать в основі формування інформаційної культури бакалаврів із туризму, на початку педагогічного експерименту становив 61,11 % студентів, наприкінці – 37,50 %; професійних знань про можливість використання інформаційних технологій у майбутній діяльності на початку становив 61,11 %, наприкінці – 34,72 %; умінь і навичок студента щодо використання електронних засобів та інформаційних технологій у процесі формування інформаційної культури на початку – 63,89 %, наприкінці – 33,33 %; рівень рефлексії на початку становив 56,94 %, наприкінці – 27,78 %; здібностей до саморозвитку й самоосвіти на початок педагогічного експерименту – 61,11 %, наприкінці – 34,72 %.

Конструктивний рівень сформованості позитивної мотивації та ціннісних орієнтацій у студентів до навчання з використанням інформаційних технологій, що лежать в основі формування інформаційної культури бакалаврів із туризму, на початку педагогічного експерименту – 27,78 % студентів, наприкінці – 41,67 %; професійних знань про можливість використання інформаційних технологій у майбутній діяльності на початку педагогічного експерименту становив 29,17 %, наприкінці – 41,67 %; умінь і навичок студента щодо використання електронних засобів й інформаційних технологій у процесі формування інформаційної культури на початку – 23,61 %, наприкінці – 37,50 %; рівня рефлексії на початок – 33,33 %, наприкінці – 45,83 %; здібностей до саморозвитку та самоосвіти на початку педагогічного експерименту становив 26,39 %, наприкінці – 37,50 %.

Продуктивний рівень сформованості позитивної мотивації та ціннісних орієнтацій у студентів до навчання з використанням інформаційних технологій, що лежать в основі формування інформаційної культури бакалаврів із туризму, на початку педагогічного експерименту становив 11,11 % студентів, наприкінці – 20,83 %; професійних знань про можливість використання інформаційних технологій у майбутній діяльності на початку педагогічного експерименту – 9,73 %, наприкінці – 23,16 %; умінь і

Таблиця 1

Рівні сформованості компонентів інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки, %

Рівень	Мотиваційно-ціннісний компонент		Когнітивний компонент		Операційно-діяльнісний компонент		Рефлексивно-аналітичний компонент			
							рефлексія		здібності до саморозвитку й самоосвіти	
	поч.	кін.	поч.	кін.	поч.	кін.	поч.	кін.	поч.	кін.
педагогічний експеримент										
Експериментальна група, n=72										
Продуктивний	11,11	20,83	9,73	23,61	12,50	29,17	9,72	26,39	12,50	27,78
Конструктивний	27,78	41,67	29,17	41,67	23,61	37,50	33,33	45,83	26,39	37,50

Репродуктивний	61,11	37,50	61,11	34,72	63,89	33,33	56,94	27,78	61,11	34,72
Контрольна група, n=74										
Продуктивний	9,46	13,51	10,81	16,22	8,11	14,86	10,81	16,22	13,51	18,92
Конструктивний	27,03	35,14	27,03	35,14	31,08	39,19	29,73	35,14	25,58	35,14
Репродуктивний	63,51	51,35	62,16	48,65	60,81	45,95	59,46	48,65	60,81	45,95

навичок студента щодо використання електронних засобів й інформаційних технологій у процесі формування інформаційної культури на початку – 12,50 %, наприкінці – 29,17 %; рівня рефлексії на початку – 9,72 %, наприкінці – 26,39 %; здібностей до саморозвитку та самоосвіти на початку – 12,50 %, наприкінці педагогічного експерименту – 27,78 %.

У контрольній групі *репродуктивний рівень* сформованості позитивної мотивації та ціннісних орієнтацій у студентів до навчання за допомогою інформаційних технологій, що лежать в основі формування інформаційної культури бакалаврів із туризму, на початку педагогічного експерименту становив 63,51 % студентів, наприкінці – 51,35 %; професійних знань про можливості використання інформаційних технологій у майбутній діяльності на початку – 62,16 %, наприкінці – 48,65 %; умінь і навичок студента щодо використання електронних засобів й інформаційних технологій у процесі формування інформаційної культури на початку – 60,81 %, наприкінці – 45,95 %; рівня рефлексії на початку – 59,46 %, наприкінці – 48,65 %; здібностей до саморозвитку та самоосвіти на початку педагогічного експерименту – 60,81 %, наприкінці – 45,95 %.

Конструктивний рівень сформованості позитивної мотивації й ціннісних орієнтацій у студентів до навчання за допомогою інформаційних технологій, що лежать в основі формування інформаційної культури бакалаврів із туризму, на початку педагогічного експерименту становив 27,03 % студентів, наприкінці – 35,14 %; професійних знань про можливості застосування інформаційних технологій у майбутній діяльності на початку педагогічного експерименту – 27,03%, наприкінці – 35,14 %; умінь і навичок студента щодо використання електронних засобів та інформаційних технологій у процесі формування інформаційної культури на початку – 31,08 %, наприкінці – 39,19 %; рівня рефлексії на початку – 29,73 %, наприкінці – 35,14 %; здібностей до саморозвитку й самоосвіти на початку педагогічного експерименту – 25,58 %, наприкінці – 35,14 %.

Продуктивний рівень сформованості позитивної мотивації та ціннісних орієнтацій у студентів до навчання за допомогою інформаційних технологій, що лежать в основі формування інформаційної культури бакалаврів із туризму, на початку педагогічного експерименту становив 9,46 % студентів, наприкінці – 13,51 %; професійних знань про можливості застосування інформаційних технологій у майбутній діяльності на початку педагогічного експерименту становив 10,81 %, наприкінці – 16,22 %; умінь і навичок студента щодо використання електронних засобів та інформаційних технологій у процесі формування інформаційної культури на початок – 8,11 %, наприкінці – 14,86 %; рівня рефлексії на початок – 10,81 %, наприкінці – 16,22 %; здібностей до саморозвитку й самоосвіти на початку – 13,51 %, наприкінці педагогічного експерименту – 18,92 %.

У контрольній групі на початку педагогічного експерименту *продуктивний рівень* сформованості інформаційної культури бакалаврів із туризму за всіма компонентами становив 10,54 %, наприкінці – 15,95, *конструктивний рівень* на початку – 28,11%, наприкінці – 35,95 %, *репродуктивний рівень* становив на початку – 61,35%, наприкінці – 48,11%.

Аналіз результатів, наведених у табл. 2, свідчить про те, що на *початок* педагогічного експерименту в експериментальній групі *продуктивний рівень* сформованості інформаційної культури бакалаврів із туризму за всіма компонентами становив 11,11% студентів, наприкінці – відповідно, 25,56 %, *конструктивний рівень* становив на початку 28,06 %, наприкінці – 40,83 %, *репродуктивний рівень* становив на початку 60,83 %, наприкінці – 33,61 %.

Збільшилася кількість студентів із *продуктивним рівнем* сформованості інформаційної культури бакалаврів із туризму в експериментальній – на 14,45 %, у контрольній групі – на 5,41 %; збільшилася кількість студентів із *конструктивним рівнем* сформованості інформаційної культури бакалаврів із туризму в експериментальній – на 12,77 %, у контрольній групі – на 7,84 %, зменшилася кількість студентів із *репродуктивним рівнем* сформованості інформаційної культури бакалаврів із туризму в експериментальній – на 27,22 %, у контрольній групі – на 13,24 %.

**Динаміка рівнів сформованості інформаційної культури бакалаврів із туризму
в процесі фахової підготовки**

№ з/п	Рівень	Кількість студентів експериментальної групи, n=72					Кількість студентів контрольної групи, n=74				
		педагогічний експеримент									
		початок		кінець		у % різниці	початок		кінець		у % різниці
		в абсолютних цифрах	у % від загальної кількості	в абсолютних цифрах	у % від загальної кількості		в абсолютних цифрах	у % від загальної кількості	в абсолютних цифрах	у % від загальної кількості	
1	Продуктивний	11	11,11	25	25,56	14,45	11	10,54	16	15,95	5,41
2	Конструктивний	28	28,06	41	40,83	12,77	28	28,11	36	35,95	7,84
3	Репродуктивний	61	60,83	34	33,61	-27,22	61	61,35	48	48,11	-13,24

Отже, упровадження організаційно-методичних умов, спрямованих на формування інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки, викликало значні позитивні зміни в студентів експериментальної групи, які визначаються такою динамікою рівнів сформованості показників: збільшився продуктивний (14,45 % студентів) та конструктивний (12,77 % студентів) рівні, значно зменшився репродуктивний (27,28 % студентів) рівень, порівняно з контрольною групою. Динаміка змін у контрольній групі така: збільшення кількості студентів, які мають продуктивний і конструктивний рівні (відповідно, на 5,41 % та 7,84 % студентів), зменшення репродуктивного рівня – на 13,24 % студентів.

Висновки й перспектив подальших досліджень. У результаті впровадження організаційно-методичних умов, спрямованих на формування інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки, серед яких – цілісність, неперервність і системність розвитку інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки; позитивна мотивація студентів до вивчення та використання в навчальному процесі сучасних інформаційних технологій, необхідних у туристичній діяльності; організація у ВНЗ інформаційного простору навчально-виховного процесу, – відбулися значні позитивні зміни в студентів експериментальної групи, які визначаються збільшенням продуктивного (на 14,45 %) та конструктивного (на 12,77 %) рівнів наприкінці педагогічного експерименту, а також значним зменшенням репродуктивного рівня, порівняно з контрольною групою. Вищезазначене свідчить, що організаційно-методичні умови, визначені нами, підвищують ефективність формування інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки, тому можуть бути використані вищими навчальними закладами при підготовці фахівців із туризму.

Перспективою подальших досліджень буде вивчення зарубіжного досвіду використання інформаційних технологій у підготовці фахівців у сфері туризму.

Джерела та література

1. Жосан О. Е. Педагогічний експеримент : навч.-метод. посіб. / О. Е. Жосан. – Кіровоград : Вид-во КОШПО ім. Василя Сухомлинського, 2008. – С. 26.

Анотації

У статті представлено аналіз наукової літератури щодо формування інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки; наведено результати педагогічного дослідження процесу формування інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки; оцінено ефективність організаційно-методичних умов формування інформаційної культури бакалаврів із туризму в процесі фахової підготовки; проаналізовано методики оцінки критеріїв сформованості структурних компонентів інформаційної культури бакалаврів із туризму; охарактеризовано показники сформованості інформаційної культури бакалаврів із туризму.

Ключові слова: інформаційні технології, інформація, педагогічний експеримент, інформаційна культура, бакалавр із туризму, організаційно-методичні умови.

Татьяна Зубехина. Экспериментальная проверка эффективности организационно-методических условий формирования информационной культуры бакалавров туризма. В статье представлен анализ научной лите-

ратуры по формированию информационной культуры бакалавров туризма в процессе профессиональной подготовки, наведены результаты педагогического исследования процесса формирования информационной культуры бакалавров туризма в процессе профессиональной подготовки; оценена эффективность организационно-методических условий формирования информационной культуры бакалавров туризма в процессе профессиональной подготовки; проанализированы методики оценки критериев сформированности структурных компонентов информационной культуры бакалавров туризма; охарактеризованы показатели сформированности информационной культуры бакалавров туризма.

Ключевые слова: информационные технологии, информация, педагогический эксперимент, информационная культура, бакалавр туризма, организационно-методические условия.

Tetiana Zubekhina. Experimental test of the Effectiveness of the Organizational and Metodological Conditions of Formation of Bachelors' of Tourism Information Culture. In the article the scientific literature on the formation of bachelors' of Tourism information culture in the process of professional training has been analyzed. The results of pedagogical research process of formation of bachelors' of Tourism information culture in the process of professional training have been presented. The efficiency of the organizational and teaching conditions of formation of bachelors' of Tourism information culture in the process of professional training has been evaluated. The methods of evaluation criteria formation of structural components of bachelors' of Tourism information culture have been analyzed. Indicators of formation of bachelors' of Tourism information culture have been characterized.

Key words: information technologies, information, pedagogical experiment, information culture, bachelor of Tourism, organizational and methodological conditions.